

JAARVERSLAG 2022 A.A. BREDIUSSTICHTING

Van het jaar 2022 wordt in het onderstaande verslag gedaan.

Activiteitenprogramma

7 januari, 21 januari en 11 maart

MIJLPALLEN IN DE GESCHIEDENIS VAN RUSLAND EN DE SOVJET-UNIE EN VAN DE VIJFTIEN SAMENSTELLENDEN DELEN VAN DIE UNIE, o.l.v. **dr. Peter van Nunen**.

Hoe zien de nieuwe staten van de voormalige Sovjet-Unie eruit en hoezeer zitten die nog vast aan die mislukte twintigste eeuw van het sovjetexperiment? Hoe belangrijk is de Kaukasus voor Moskou? Hoeveel speelruimte heeft het onafhankelijke Georgië over na de oorlog van 2008? Waarom liggen de verhoudingen met die andere onafhankelijke Kaukasusstaat Armenië volledig anders? Hoe vast liggen de grenzen van de onafhankelijke republiek Kazachstan? Cursusdag 2 van de cursus is gewijd aan de Kaukasus (Georgië, Armenië en Azerbeidzjan) en Centraal-Azië (Oezbekistan, Kazachstan, Turkmenistan, Tadzjikistan en Kirgistan). Tijdens cursusdag 3 komen de staten aan de Oostzee aan bod.

Zondag 6 februari

DONATEURSCONCERT, gespeeld door **Daria van den Bercken**, piano.

Veelvoudig prijswinnares van nationale en internationale concoursen, de Nederlands-Russische pianiste *Daria van den Bercken*, debuteerde als soliste in 2007 met het Rotterdams Philharmonisch Orkest, waar ze nadien vaker mee optrad. Op uitnodiging van het Seoul Philharmonic Orchestra speelde ze in Zuid-Korea; tevens ging ze in op uitnodigingen van het Orchestre Philharmonique de Radio France, en het Noord- en het Zuid-Nederlands Orkest. In 2015 was ze enige tijd te gast bij het Los Angeles Chamber Orchestra. Ze heeft gewerkt met dirigenten als Ton Koopman, Yannick Nézet-Séguin, Stefan Asbury, Christoph Poppen en Shi-Yeon Sung. Bovendien is Daria regelmatig te horen in het Concertgebouw te Amsterdam.

In 2012 kreeg Daria de volle aandacht van de klassieke muziekwereld met het project 'Händel at the Piano'. Via video's, concerten en gewaagde, alternatieve podia (in o.a. Brazilië) bereikte ze een groot publiek met de tamelijk onbekende klaviermuziek van de componist. De enthousiaste ontvangst van haar project in binnen- en buitenland leidde tot de prestigieuze Amsterdamprijs, internationale concerten en een CD-opname bij Sony classical. Na Händel richtte Daria haar aandacht op Mozart. Sony bracht haar CD 'Keys to Mozart' uit die lovend ontvangen werd. Haar spel drukt 'de elegantie en speelsheid' uit die Daria als de 'toonaangevende' elementen in Mozarts muziek ervaart. Haar laatste, zeer kunstzinnig verzorgde album (eveneens uitgebracht bij Sony) is gewijd aan de sonates van de raadselachtige componist Domenico Scarlatti, van wie behalve die sonates zo weinig muziek bekend is. De kritiek spreekt voor zichzelf: 'Daria is alive to the gentler side of Scarlatti's creations as well as their brilliance.'

Zaterdag 5 februari

(OUD)KERK-SLAVISCH voor geïnteresseerden met een basiskennis van deze taal.

Docenten **Hans Thuis** en **Victoria van Aalst**.

Het heiligenleven van Alexander Nevskij en gedeelten uit de Oudrussische kronieken worden gelezen en besproken. Ook wordt aandacht geschonken aan opschriften op iconen en grammaticale onderwerpen.

19 februari, 19 maart, 30 april en 31 mei 24 september en 17 december
CONVERSATIELESSEN NIEUWGRIEKS o.l.v. **Kirki Mazaraki**

12 februari, 26 maart, 23 april en 17 december
SPREEK- EN LUISTERVAARDIGHEID RUSSISCH o.l.v. Tatiana Panina en Victoria van Aalst

Zaterdag 26 februari
BYZANTIJNSE MANUSCRIPTEN, voordracht door drs. Désirée Krikhaar.

Byzantijnse handschriften beperken zich niet tot religieuze schriftrollen en boeken, zoals vaak wordt verondersteld. Goed opgeleide schrijvers - die 50 tot 100 keer zo veel als een gewone arbeider verdienden - schreven en illustreerden voor opdrachtgevers uit alle geleidingen van de bevolking liturgische en theologische boeken, maar ook historische en militaire werken, documenten, wetboeken, medische boeken, encyclopedieën en atlassen. Naar schatting is slechts 2% van hun productie bewaard gebleven.

In de lezing zal een deel van die rijke Byzantijnse erfenis voor het voetlicht worden gebracht, met nadruk op juist de niet-religieuze en vaak meer onbekende geschriften. Deze boeken geven een prachtig inzicht in de Byzantijnse visie op de wereld en haar geschiedenis en de stand van de wetenschap.

Désirée Krikhaar is kunsthistorica. Haar belangstelling gaat vooral uit naar kunst in het oosters-christelijke cultuurgebied. Désirée is een zeer gewaardeerde gastconservator voor bijzondere tentoonstellingen, o.a. in Museum het Catharijneconvent, een enthousiast vertelster en schrijfster van boeken en artikelen over orthodoxe kunst.

Zondag 27 maart
KLEDING ALS SPIEGEL VAN AUTORITEIT: BYZANTIJNSE KERKELIJKE KLEDING EN DE NAVOLGING ERVAN IN NUBIË, voordracht door **dr. Karel Innemée**

Kleding biedt niet alleen bescherming van het lichaam, maar is ook een vorm van non-verbale communicatie en zegt iets over de plaats van de drager in de maatschappij. Uniformen laten zien wat voor autoriteit een persoon heeft en namens wie hij/zij die autoriteit uitoefent. Kerkelijke kleding is eigenlijk een soort uniform en verwijst in laatste instantie naar goddelijke autoriteit. In de late oudheid en de vroeg-Byzantijnse tijd ontstond dit systeem van visuele uitdrukking van hiërarchie, waarin ook de machtsverhouding tussen kerk en staat tot uitdrukking kwam. Ten tijde van Justinianus werd Nubië tot het christendom bekeerd en vrijwel direct werd hier de Byzantijnse kerkelijke en imperiale dracht geïmiteerd. De lezing gaat in op de oorsprong van de kerkelijke kleding in Byzantium en de manier waarop in Nubië Byzantium als een rolmodel werd gezien als het ging om de verhouding tussen kerk en staat en hoe dit in de kleding tot uitdrukking kwam.

Karel Innmée studeerde kunstgeschiedenis, archeologie en Egyptologie in Leiden en is gastonderzoeker aan de Universiteit van Amsterdam en de University of Divinity in Melbourne. Hij houdt zich voornamelijk bezig met de christelijke cultuur van het Nijlgebied.

13 t/m 18 april

HET KRUIS EN HET EI, tentoonstelling i.s.m. de Stichting Geldersche Kasteelen. Driemaal is scheepsrecht: we hopen de tentoonstelling eindelijk te mogen realiseren!

Deze twee oeroude symbolen, die in christelijke en in profane zin geduid kunnen worden, liggen in hun betekenissen dicht bij elkaar. Niet voor niets staat Pasen in het teken van zowel het kruis als het ei. Oude oosters-christelijke kruisjes uit privébezit en fraai versierde eieren, grotendeels afkomstig uit Oost-Europa, kunt u rond Pasen bewonderen. U kunt ervan overtuigd zijn 'eieren voor uw geld te krijgen'.

Het kruis staat voor hoop en leven, in de vorm van een wiel voor de magische gang van de zon en in de vorm van een hakenkruis voor geluk (!). Na Christus' Kruisdood werd het een bijna exclusief christelijk symbool, dat niet alleen verwijst naar zijn leed en lijden maar, door zijn dood, ook naar de hoop, de verlossing en het nieuwe leven. Natuurlijk kennen we ook ons 'dagelijks kruisje' en 'het kruisje van ieder huisje', maar daar gaat de tentoonstelling niet over!

Het ei heeft tot de verbeelding van vele volkeren gesproken en figureert in vele mythen over het ontstaan van de wereld. De Egyptische god Re bijvoorbeeld werd uit een ei geboren, evenals de hindoeïstische god Brahma. Een van de vele roerende scheppingsverhalen, zoals dat opgetekend is door T. Ajtmatov in zijn roman *De Bonte Hond die langs de zee loopt*, willen we u niet onthouden. Hoofdfiguur in deze mythe, die stamt uit de traditie van het Siberische volk, de Nivchen, is de eend Loevre en ware die er niet geweest, 'dan zou land nu geen weerstand bieden aan water en water niet aan land'. Voor het begin der tijden was er alleen maar water dat uit zichzelf ontstaan was en daarboven vloog toen, moederziel alleen, die gewone wilde eend die haar ei kwijt moest. Bij gebrek aan ook maar een enkele grasspriet, vlocht zij tenslotte een nest van haar eigen veren en deponeerde dat op de golven. En vanuit dat drijvende nest vormde zich de aarde.

Het christendom kent de vergelijking van de uit het graf verrijzende Christus met het kuiken dat uit de schaal kruipt. De lege dop is het symbool van de dood en het hele ei dat van het leven. En daarmee symboliseert het ei, evenals het kruis, hoop en (nieuw) leven.

8 t/m 15 juni:

INTENSIEVE CURSUS ICOONSCHILDEREN o.l.v. **Cristinel Ioan Pâslaru**.

Al vanaf haar oprichting organiseert de A.A. Brediusstichting eenmaal per jaar een intensieve cursus iconschilderen. Al geruime tijd wordt deze cursus gegeven door de uit Iași, Roemenië, afkomstige iconschilder Cristinel Ioan Pâslaru. Cristinel Pâslaru kreeg zijn opleiding tot iconschilder in de Byzantijnse traditie aan de Faculteit voor Theologie in Iași. Sinds 2000 zet hij zich als iconschilder in voor de oecumene. Pâslaru schildert iconen in opdracht van privépersonen en van kerken en kloosters in Roemenië en vooral in Engeland. Zijn werk is regelmatig te zien op tentoonstellingen. Hij geeft cursussen iconschilderen in Roemenië, **Engeland en Nederland**.

Gedurende deze week concentreren de deelnemers zich op de icoon van Mozes bij het Brandende Braambos (afbeeldingen van deze icoon worden t.z.t. toegestuurd aan de cursisten samen met mogelijke formaten van het mee te brengen paneel). Voor deze icoon werkt Pâslaru details uit van de elkaar opvolgende fasen in het schilderproces.

24 oktober, 31 oktober, 7 november, 14 november, 12 december, 19 december

RUSSISCHE KUNST TEGEN DE DICTATUUR

Oproer in het Kremlin! – Brand in het Winterpaleis!

Zes voordrachten door dr. Peter van Nunen

- 24 oktober: 10e-16e eeuw, Godsdiensttwisten, onderdrukking en terreur.
- 31 oktober: 17e-18e eeuw, Burgeroorlog, absolutisme en opstanden.
- 07 november: 19e eeuw, Dekabristenopstand in poëzie en schilderkunst.
- 14 november: 20e eeuw, Oktoberrevolutie en de Russische kunstenaars.
- 12 december: jaren 60 en 70, Non-conformisten in de Russische kunst.
- 19 december: 2000-2022 Kunst in tijden van Poetin.

De Russische geschiedenis kan verteld worden aan de hand van grote historische gebeurtenissen die verhalen over botsingen van de machthebbers met andere naburige machthebbers. Dat verhaal kan ook verteld worden aan de hand van botsingen van de machthebbers met het eigen volk en rijgt dan kleine en grote oproeren aaneen, van de middeleeuwse antikerkelijke ketterijen van bogomielen en strigolniki tot de broodoproeren uit de twintigste eeuw. Denkers en dichters kozen daarbij steeds vaker de kant van het volk.

Daardoor kan dat verhaal in de tijd verteld worden aan de hand van de kunst en de rol die kunst speelt – het verhaal van schrijvers en schilders uit dat Russische volk die met hun werk de achterkant van de Russische samenleving laten zien en opkomen voor de achtergestelden en onderdrukten. Of het nu gaat om de middeleeuwse iconenschilder Andrej Roeblov die schoonheid creëert als antwoord op moord en bedrog in zijn Vladimirse Rusland, om de 19e-eeuwse dichter Poesjkin die het in zijn poëzie opneemt voor de ballingen die door de tsaar vanuit zijn Petersburgse Winterpaleis naar Siberië gestuurd worden, om de 20e-eeuwse schrijver Michail Boelgakov die het stalinistische Rusland genadeloos fileert, of om de 21e-eeuwse romanschrijfster Ljoemila Oelitskaja die in haar roman *Een Russische geschiedenis* het Rusland van Poetin gelijkstelt aan de onderdrukkende regimes uit communistische tijden: steeds gaat het om het verzet tegen de autocratie en dictatuur, tegen willekeur en onderdrukking, tegen onvrijheid.

De Russische kunst – voorop literatuur en schilderkunst – is één grote schreeuw om vrijheid. De Russische machthebbers hebben dat in alle tijden goed begrepen en hebben in alle tijden die om vrijheid schreeuwende kunstenaars vervolgd, gevangengezet, het land uitgejaagd of gewoon vermoord.

Peter van Nunen, tolk-vertaler Russisch/Engels/Duits, was van 1976 tot 1981 als docent verbonden aan de universiteit van Leipzig en promoveerde bij Tindemans op het theater van de Russische regisseur Meyerhold. Vanaf 1991 is hij als docent Russisch werkzaam op diverse opleidingen tot tolk-vertaler. Sinds 1994 geeft hij leiding aan het MNM Ruslandcentrum dat zich richt op kunst en cultuur in Rusland zowel als op de politiek en

economie van dat land, waarbij een beeld ontstaat van het interessante spanningsveld tussen die twee polen.

Zondag 13 november

ALEXANDER DE GROTE EN BYZANTIUM, voordracht door prof. dr. Faustina Doufikaar-Aerts.

Gedurende het lange bestaan van het Byzantijnse rijk, dat in 1453 ten einde kwam met de inname van Constantinopel, ontwikkelde zich een rijkgeschakeerde beeldvorming over het leven van Alexander de Grote (356-323 v. Chr.). Binnen het rijk en aan de steeds wisselende grenzen bestonden uiteenlopende Alexander tradities die behouden zijn gebleven in historische en literaire werken en in de kunst. Een extra dimensie aan het imago van Alexander heeft gestalte gekregen in de vele miniaturen, waarop Alexander en zijn verrichtingen werden geportretteerd. Welk Alexanderbeeld komt naar voren in de Byzantijns- en middel-Griekse epiek en daarnaast ook in de Armeense en Arabische Alexanderroman, de Syrische apocalypsen en in de Perzische en Osmaanse Iskandarnames en vorstenspiegels?

Faustina Doufikaar-Aerts is hoogleraar Arabisch en Islamstudies aan de VU Amsterdam. Het zwaartepunt van haar onderzoek ligt in de cultuurgeschiedenis van de Islamitische wereld en de transformatie van literaire thema's uit de klassieke, Hellenistische en Byzantijnse wereld in de context van het Islamitische cultuurgebied. Zij is de auteur van *Alexander Magnus Arabicus*, een standaardwerk over Alexander de Grote in de Arabische literatuur en volkstraditie.

Zondag 11 december

MAGIËRS, STERRENKIJKERS OF TOCH DRIE KONINGEN? voordracht door Désirée Krikhaar.

De Evangelist Matteüs is de enige bron die schrijft over deze mysterieuze wijze mannen: de eerste christelijke pelgrims. Zij kwamen uit het Oosten, volgden een ster naar Bethlehem en brachten drie geschenken mee voor de pasgeboren Koning.

Het beeld, dat wij van de Wijzen uit het Oosten hebben, is door de 'kunst' gevormd. Steeds meer legendes werden opgetekend, steeds meer interessante symboliek kregen zij toebedeeld. Mede daardoor veranderde het uiterlijk van de Magiërs tot de alom bekende Drie Koningen. Keizerin Helena wist tijdens haar bedevaart door het Heilige Land zelfs hun relieken te bemachtigen.

Wie waren zij, wat was hun naam, waren zij écht met z'n drieën, wanneer kwamen zij bij de geboortegrot van Jezus aan? Hoewel wij eigenlijk niets van hen weten, spelen zij een sleutelpositie in de vroegchristelijke wereld. Misschien wordt door hen wel het geboortjaar van Jezus ontsluitend en de kindermoord van Bethlehem verklaard.

Désirée Krikhaar is kunsthistorica. Haar belangstelling gaat vooral uit naar kunst in het oosters-christelijke cultuurgebied. Désirée is een zeer gewaardeerde gastconservator voor bijzondere tentoonstellingen, o.a. in Museum het Catharijneconvent, een enthousiast vertelster en schrijfster van boeken en artikelen over orthodoxe kunst.

Tweede Kerstdag 26 december

KERSTCONCERT, 'MOZART – PROKOFIEV – STRAUSS', **Quirine Scheffers**, viool, en **Lauretta Bloomer**, piano.

Veelzijdig violiste *Quirine Scheffers* is plaatsvervangend 1e concertmeester van het Rotterdams Philharmonisch Orkest. Tevens is ze een veelgevraagd gastconcertmeester bij diverse orkesten, waaronder het Gelders Orkest, waarmee ze ook solistisch optrad. Als voormalig eerste violiste van het Rubens Kwartet was ze prijswinnaar van vele internationale concoursen waaronder 'Prague Spring' en 'Schubert en Modern' te Graz. Het kwartet ontving o.a. tevens de prestigieuze 'Kersjes van de Groenekan prijs'. Quirine Scheffers trad zowel solistisch als in kamermuziekverband op in o.a. het Concertgebouw Amsterdam, De Tonhalle Zürich en het Konzerthaus en de Filharmonie in Berlijn. Concerttournees volgden naar Frankrijk, Italië, Portugal, Engeland, Slovenië, Roemenië en Polen. Quirine is regelmatig te gast bij het Orlando Festival, Peter de Grote Festival, Festival du Lubéron (F), Schleswig-Holstein en Mecklenburg-Vorpommern Festival (D), in samenwerking met musici als Liza Ferschtman, Ronald Brautigam, Karl Leister en het Borodin Quartet. Sinds 2009 is Quirine primarius van het Daniel Kwartet en violiste van het Brunsvik String Trio. Naast haar concertpraktijk legt Quirine zich toe op het begeleiden van jong talent. Zo werkte ze samen met de bekende vioolpedagoge Coosje Wijzenbeek en is ze regelmatig jurylid van het Prinses Christina Concours en het Nederlands Vioolconcours. Quirine is als docent kamermuziek verbonden aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag.

De Engelse *Lauretta Bloomer* studeerde piano aan het Royal College of Music in Londen en kamermuziek aan de Hochschule für Musik und Darstellende Kunst te Wenen. Als soliste en kamermuziekspeelster verwierf zij verschillende prijzen en onderscheidingen. Zij nam deel aan het winterprogramma van de School of Fine Arts in Banff in Canada en speelde op het Festival voor contemporaine muziek in Sigüenza in Spanje. In Europa en de Verenigde Staten trad zij op met verscheidene vocale en instrumentale solisten, onder wie twee Ierse prijswinnaars. Lauretta heeft cd's en radio-opnamen gemaakt in Ierland, Nederland, Oostenrijk en Engeland. Zij trad op in de Purcell Room op de South Bank in Londen en is regelmatig te horen in verschillende belangrijke concertzalen in Nederland, zoals het Concertgebouw en De Doelen. Daarnaast speelt ze met diverse Nederlandse orkesten, o.a. de Amsterdam Sinfonietta, het Nederlands Kamerorkest, het Nederlands Philharmonisch Orkest, het Gelders Orkest en het Koninklijk Concertgebouw Orkest.

Samenwerking met derden

De A.A. Brediusstichting heeft samengewerkt met de Stichting Geldersch Landschap en Kasteelen, het Catharijneconvent te Utrecht, de Afdeling Oude Geschiedenis van de Radboud Universiteit te Nijmegen en het IvOC Instituut voor Oosters Christendom van de Radboud Universiteit te Nijmegen.

Subsidies

In 2023 werd € 1.466,- aan subsidies verstrekt. Het geld werd besteed aan de totstandkoming van diverse publicaties.